

Lietuvos įtraukties
švietimo centras

įtrauktis

MOKINIO SĖKMĖS LINK

Skaitymo veiklos organizavimas skaitymo
sutrikimų turintiems mokiniams

Rekomendacijos mokytojams

Lietuvos įtraukties
švietimo centras

įtrauktis

Leidinį rengė: Asta Kuneikienė, Jūratė Petrulienė,

Greta Vaitkė, Miglė Žiemienė

Kalbos redaktorė – Lina Kestenienė

Dizainas ir maketas – Olivija Žukauskaitė

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama

Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos

Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB)

Elektroninis leidinys

ISBN 978-609-96560-7-6

Džiaugsmo g. 44, 11302 Vilnius

Tel. +370 676 960 44

El. paštas info@lisc.lt

Turinys

Skaitymo sutrikimai	4
Skaitymo veiklos organizavimas	6
Skaitymo metodai ir strategijos	7
Prieš skaitymą	7
Skaitymo metu	9
Po skaitymo	10
Ugdomosios medžiagos pritaikymas	11
Mokymosi aplinkos ir užduočių pritaikymas	12

Skaitymo sutrikimai

Skaitymo sutrikimai yra vieni dažniausiai pasitaikančių specifinių mokymosi sutrikimų, kurie apsunkina ne tik lietuvių ir kitų kalbų mokymąsi, bet ir daro neigiamą poveikį kitų dalykų mokymuisi bei kasdieniam mokinio funkcionavimui. Jie paveikia skaitymo įgūdžių formavimąsi, mokiniui sunku tiksliai ir sklandžiai dekoduoti žodžius ir suprasti skaitomo teksto prasmę. Jie paveikia ne tik patį skaitymo procesą, bet ir teksto, sąvokų supratimą ir jų taikymą. Dėl padidėjusios kognityvinės apkrovos mokiniai greičiau pavargsta, jiems tampa sunku išlaikyti dėmesį ir efektyviai išnaudoti savo gebėjimus.

Sritys	Patiriami sunkumai
Vizualinis apdorojimas	• Painioja grafiškai panašias raides (pavyzdžiui, b–d, p–b) arba jas apverčia (pavyzdžiui, u–n, u–m). • Sunkiai atpažįsta visuminį žodžio vaizdą. • Painioja raidžių eiliškumą žodyje.
Dekodavimas	• Praleidžia, keičia, prideda raides ir skiemenis. • Apverčia raides ir pakeičia skaitymo kryptį. • Spėlioja skaitomus žodžius (pvz., perskaičius žodžio pradžią, iš konteksto ar panašumo spėja likusią žodžio dalį).

Tęsinys

Sritys	Patiriami sunkumai
Skaitymo sklandumas	• Skaityto paraidžiui arba skiemenuoja. • Nevalingai kartoja skiemenis ar žodžių junginius. • Skaityto per lėtai arba pernelyg greitai (nesuvokiant prasmės). • Nepaiso skyrybos ženklų ir sakinio ribų. • Pameta skaitomą žodį, eilutę ar negeba sklandžiai perkelti žvilgsnio į kitą teksto dalį.
Teksto supratimas	• Nesupranta pavienių žodžių reikšmių, jų junginių ar sakinių prasmės. • Sunkiai nustato loginį ryšį tarp minčių, neišskiria pagrindinės teksto minties. • Nesupranta teksto stiliaus ir paskirties.

Kiekvieno mokinio skaitymo sutrikimų raiška ir intensyvumas yra individualūs, tačiau taikant tikslingus mokymo(si) būdus bei specifines strategijas, skaitymo gebėjimus galima sėkmingai ugdyti.

Skaitymo veiklos organizavimas

Tikslingai organizuojama skaitymo veikla padeda mokiniams geriau suprasti tekstą ir sąmoningai stebėti savo skaitymo procesą. Skaitymo veiklą rekomenduojama organizuoti **trimis etapais**:

Prieš skaitymą. Suaktyvinamos turimos žinios ir sumažinamas pirminis pasipriešinimas teksto skaitymui.

- Numatykite skaitymo tikslą, aiškiai įvardykite, ko bus siekiama (pvz., rasti konkretų faktą, suprasti veikėjo jausmus ar pasirengti diskusijai).
- Aptarkite kontekstą – teksto pavadinimą, iliustracijas, jomis remdamiesi prognozuokite turinį.
- Pristatykite raktinius žodžius ar sudėtingesnius terminus, kurie gali tapti kliūtimi suprasti tekstą.

Skaitymo metu. Atskirų žodžių, sakinių skaitymas ir teksto supratimas.

- Mokinius raginkite spalvomis ar simboliais žymėti neaiškias teksto vietas, svarbias mintis ar atsakymus.
- Mokykite mokinius stabtelėti po kiekvienos pastraipos ir paklausti savęs: „Ar supratau, kas čia parašyta?“.
- Ilgą tekstą skaidykite į mažesnes dalis, po kurių sektų trumpas aptarimas.

Po skaitymo. Perskaitytos informacijos apdorojimas, siejimas su asmenine patirtimi.

- Diskutuokite apie pagrindinę teksto mintį, veikėjų elgesį, mokykite daryti išvadas, kurios nėra tiesiogiai parašytos tekste.
- Įsivertinkite, ar pavyko pasiekti numatytą skaitymo tikslą ir kurios strategijos labiausiai padėjo.

Skaitymo metodai ir strategijos

Tikslingai parinkti ugdymo metodai ir strategijos padeda mokiniams aktyviau dalyvauti skaitymo veiklose, geriau suprasti skaitomus tekstus, išskirti svarbiausią informaciją, plėsti žodyną. Taikomi metodai turi būti aiškūs, nuoseklūs, struktūruoti ir pritaikyti skirtingiems mokinių poreikiams bei gebėjimams. Toliau bus pristatyti skaitymo metodai ir strategijos pagal skaitymo veiklos organizavimo etapus.

Prieš skaitymą

Mokiniai ruošiami šiai veiklai, siekiant sudaryti prielaidas suprasti tekstą: aktyvinamos turimos žinios, numatomas skaitymo tikslas, aptiriamos pagrindinės sąvokos. Vienas svarbiausių metodų šiame etape – **numatymo metodas**, kuris skatina mokinius aktyviai mąstyti apie tekstą, kelti klausimus ir prognozuoti jo turinį. Numatymo metodą rekomenduojama taikyti įvairiais būdais – naudojant grafines tvarkykles, žaidybinius elementus, kūrybines veiklas ir skaitmenines priemones.

Numatymo metodo taikymo būdai

Grafinės tvarkyklės

Ką žinau – Ką noriu sužinoti – Ką sužinojau

Žodžių „debesėlis“ – spėjama teksto tema ar turinys.

Minčių žemėlapiai – fiksuojamos prognozės apie veikėjus, įvykius, pagrindinę mintį.

„Siužeto juosta“ – numatoma galimų įvykių eiga.

Diagrama „Kas bus toliau“ – po kiekvienos pastraipos mokiniai įrašo savo spėjimus.

Veikėjo apibūdinimo kortelė – mokiniai spėja veikėjo savybes ar elgesį.

Žaidybiniai būdai

TAIP arba NE klausimai – mokiniai spėja teksto turinį atsakydami TAIP arba NE kortelėmis.

Mįslės apie veikėjus ar įvykius – spėjama pagal užuominas.

Emocijų numatymas – mokiniai spėja kokių emocijų kels istorija.

„Atspėk, apie ką knyga“ – pagal pavadinimą, viršelį ar iliustraciją mokiniai spėja apie ką bus tekstas.

Interaktyvus balsavimas – naudodami korteles, magnetukus ar skaitmenines priemones mokiniai renka labiausiai tikėtiną spėjimą.

Kūrybinės ir interaktyvios veiklos

„Pradžios sakiny“ – mokytojas pateikia pirmą sakinį, mokiniai spėja kaip istorija tęsis.

„Spėjimų dėžutė“ – mokiniai užrašo ar nupiešia savo prognozes, po skaitymo jas patikrina.

„Paveikslėlių seka“ – remiantis iliustracijomis kuriama galima siužeto eiga.

„Kas bus toliau“ – po teksto dalies mokiniai prognozuoja kitus įvykius.

Klausimų kūrimas – mokiniai formuoja klausimus apie tai, ką norėtų sužinoti skaitydami.

Pabaigos kūrimas – mokiniai kuria galimą istorijos pabaigą ir lygina ją su originalu.

„Numatyk pagal garsą“ – klausydami garso įrašo ar muzikos mokiniai spėja teksto nuotaiką ar temą.

Skaitmeninės priemonės

Skaitmeniniai žodžių debesys ir interaktyviosios lentos (pvz., *Mentimeter*, *Padlet*, *WordArt*) – leidžia kolektyviai generuoti prognozes ir idėjas.

Interaktyvios viktorinos ir balsavimo priemonės (pvz., *Kahoot*, *Wordwall*) – padeda greitai įtraukti mokinius į prognozavimo veiklas.

Animuoto siužeto kūrimo įrankiai (pvz., *Storyboard That*) – leidžia vizualiai modeliuoti galimus teksto įvykius.

Skaitymo metu

Skaitymo metu padedama mokiniams aktyviai dirbti su tekstu, stebėti savo supratimą ir taikyti skaitymo supratimo strategijas. Mokiniais, turintiems skaitymo sutrikimų, ypač svarbios aiškos, nuoseklios ir lengvai pritaikomos strategijos, padedančios sutelkti dėmesį į teksto prasmę, išskirti svarbiausią informaciją ir geriau suprasti skaitomą tekstą.

Rekomenduojamos strategijos:

„Mąstau garsiai“ – mokytojas, skaitydamas tekstą, garsiai atskleidžia savo mąstymo eigą. Taip mokiniai mokosi kelti klausimus, numatyti teksto eigą, paaiškinti neaiškias vietas ir daryti išvadas. Strategija padeda suprasti, kaip aktyviai stebėti savo supratimą skaitymo metu.

„Raktinių žodžių išskyrimas“ – mokiniai pažymi svarbiausią informaciją ir pagrindines sąvokas tekste. Tai padeda sutelkti dėmesį į esminę informaciją ir lengviau suprasti teksto turinį.

„Pagalvok – pasidalink – aptark“ – mokiniai individualiai apmąsto perskaitytą informaciją, aptaria ją porose ar grupėse ir dalijasi savo įžvalgomis. Strategija skatina aktyvų dalyvavimą ir padeda geriau suprasti tekstą.

„6 klausimai“ – mokiniai skaitydami ieško atsakymų į klausimus kas? ką? kur? kada? kaip? kodėl? Strategija padeda išskirti svarbiausią informaciją, nuosekliai sekti įvykių eigą ir geriau suprasti tekstą.

Grafinės tvarkyklės – mokiniai informaciją struktūruoja naudodami schemas, lenteles ar minčių žemėlapius. Tai padeda aiškiau matyti teksto struktūrą, išskirti svarbiausias mintis ir jų tarpusavio ryšius.

Po skaitymo

Po skaitymo sudaromos galimybės mokiniams apibendrinti perskaitytą informaciją, ją interpretuoti ir susieti su turima patirtimi. Šiame etape mokiniai mokosi išskirti pagrindines mintis, daryti išvadas, argumentuoti savo nuomonę ir reflektuoti.

Rekomenduojamos strategijos:

„Sakinio rėmai“ – mokiniams pateikiamos sakinių pradžios ar struktūros, padedančios formuluoti mintis, atsakymus ir išvadas. Strategija palengvina minčių reiškimą ir padeda nuosekliau atsakyti į klausimus.

Santraukos kūrimas – mokiniai trumpai perteikia pagrindinę teksto mintį ir svarbiausią informaciją. Strategija padeda atsirinkti esminę informaciją ir ugdo gebėjimą apibendrinti.

Klausimai ir atsakymai – mokiniai atsako į klausimus apie tekstą, formuluoja savo klausimus ar diskutuoja apie perskaitytą turinį. Strategija padeda pasitikrinti teksto supratimą ir išskirti svarbiausią informaciją.

Diskusija ir argumentavimas – mokiniai aptaria perskaitytą tekstą, argumentuoja savo nuomonę ir klausosi kitų įžvalgų.

Ugdamosios medžiagos pritaikymas

Tinkamai struktūruota ir vizualiai aiški mokomoji medžiaga mažina kognityvinę apkrovą, palengvina teksto skaitymą ir turinio supratimą.

Rengdami medžiagą:

- didesnės apimties tekstus skaidykite į trumpesnes dalis ar skyrius;
- naudokite aiškias antraštes ir paantraštes;
- vizualinėmis priemonėmis (spalviniu žymėjimu, simboliais ir kt.) išskirkite svarbiausią informaciją, sąvokas ar terminus;
- venkite vizualinės informacijos pertekliaus ir dėmesį blaškančių elementų;
- derinkite tekstinę informaciją su vizualinėmis priemonėmis – schemomis, lentelėmis, paveikslėliais ar santraukomis.

Formatuodami tekstą:

- naudokite ne mažesnę kaip 12–14 dydžio, o pradinių klasių mokiniams – 16 dydžio šriftą;
- rinkitės lengvai įskaitomus šriftus (pvz., Arial, Aptos, Atkinson Hyperlegible, Verdana, Tahoma);
- venkite kursyvo, pabraukimo ir ilgų tekstų didžiosiomis raidėmis;
- naudokite 1,5–2 eilučių intervalą;
- tekstą lygiuokite kairėje pusėje;
- užtikrinkite aiškų teksto ir fono kontrastą – rekomenduojama naudoti tamsų šriftą šviesiame (gelsvame, melsvame, žalsvame) fone, o svarbiausią informaciją paryškinti.

Mokymosi aplinkos ir užduočių pritaikymas

Užduočių turinio pritaikymas.

- Parinkite tekstus ir užduotis, kurios atitinka dabartinį mokinio skaitymo įgūdžių lygį, užtikrinant sėkmės patirtį. Prireikus pateikite trumpesnius tekstus ar jų dalis.
- Suteikite galimybę tekstą ar naują mokomąją medžiagą iš anksto perskaityti namuose (savarankiškai ar padedant šeimos nariams).
- Skatinkite savarankiškumą leisdami mokiniui pačiam rinktis užduočių formą ar temas, kurios atitinka jo pomėgius ir stipriąsias puses.

Teksto struktūravimas ir ženklėjimas.

- Skaitomame tekste papildomai išskirkite mokinio painiojamas raides ar jų poras (pavyzdžiui, k–g, p–b, t–d, š–ž).
Svarbu: vienu metu fokusuokitės tik į vieną painiojamų raidžių porą. Kitą porą žymėkite tik tada, kai pirmoji visiškai įtvirtinta.
- Suskiemenuokite sudėtingesnius žodžius, vizualiai išskirkite sakinių ribas ar skyrybos ženklus.
- Naudokite papildomą ženklėjimą ar priemones (pvz., spalvinį kodavimą, simbolius, paveikslėlius, skaitymo linijuotę ir pan.), padedančias mokiniui orientuotis tekste ir išvengti eilučių painiojimo.
- Prireikus perskaitykite tekstą arba jį perfrazuokite.

Technologijų ir skaitmeninių išteklių naudojimas.

- Leiskite naudotis teksto įgarsinimo (skaitymo balsu) programomis, kurios padeda geriau suprasti turinį.
- Skatinkite naudotis kompiuteriu, skaitmeniniais žodynais bei korektūros programomis, kurios palengvina informacijos apdorojimą, rašymą.
- Sudarykite galimybę naudotis garsinių knygų ir skaitmeninių tekstų platformomis (pvz., ELVIS, LAB).
- Teikite pirmenybę skaitmeniniams tekstams, pritaikytiems skaityti (pvz., tekstams EPUB formatu).

Darbo organizavimas ir tempas.

- Leiskite mokiniui dirbti savo tempu – prireikus suteikite papildomo laiko tekstui perskaityti ar užduotims atlikti.
- Numatykite trumpas pertraukėles, kad būtų sumažintas nuovargis, atsirandantis dėl didelės kognityvinės apkrovos skaitant.

Specialiųjų mokymo priemonių naudojimas. Tinkamai parinktos specialiosios mokymo priemonės palengvina skaitymo procesą ir supratimą.

Rekomenduojamos priemonės:		
Pastelinių spalvų lapai arba sąsiuviniai	Mažina akių įtampą ir gerina teksto įskaitomumą.	
Skaitymo liniuotė	Skaitymo liniuotė padeda sutelkti mokinio dėmesį į konkrečią teksto eilutę, mažina vizualinį krūvį.	
Garsą įrašanti ir įrašą įgarsinanti priemonė	Leidžia įrašyti tekstą ir jį įgarsinti, kad mokinys galėtų savarankiškai klausytis informacijos.	
Išmanusis skaitantis rašiklis	Nuskenuoja tekstą ir jį įgarsina. Pagerina ilgų ar sudėtingų sakinių supratimą.	
Garsą slopinančios ausinės	Slošina aplinkos triukšmą, padeda vaikui susikaupti ar nusiraminti.	

Daugiau dėmesio reikia skirti tam, ką vaikas gali padaryti,
o ne tam, ko jis negali.

Temple Grandin

Lietuvos įtraukties
švietimo centras

įtrauktis